

ПАРАДЖАНОВ ЯК ПОСТАТЬ У КІНО І КУЛЬТУРІ

Межа в мистецтві між натуральним і штучним, між грою і профанацією, фарсом, між живою культурою і затхлою цивілізацією дуже хистка. Сергій Параджанов у сучасній культурі сприймається на цій межі. Колажі й прикрашання побутовості в СРСР були свого роду виходом із сірості, культурним героїзмом, а може, і внутрішньою побутовою еміграцією. Гротескна краса костюмів і прикрас захищали митця від галасу радянської дійсності. Тематику його фільмів також можна інтерпретувати як втечу до "золотого віку" традиційної, давньої казки, поеми, вірування, міфу. Але зараз сприйняття параджановських колажів змінилося - це гротеск, мертво жонглювання предметами. Тож не виглядає дивним деякий скепсис щодо Параджанова як людини. А от режисер...

Параджанов - майстер реконструкції з переживанням, він - людина тих часів, які зображує. В "Тінях забутих предків" ми бачимо живу традиційну культуру, яку можна і треба аналізувати як міф прадавніх українців. Ми тут бачимо всі названі риси первісного світосприймання, передані фантастично вдало кінематографічними засобами.

У фільмі музика, мелодія, коломийка невіддільна від світу. Щезник, істота лісова, грає на дуду і вчить цьому малого Іванка. А Марічка наче народилася з піснею на вустах. Усі головні події людського життя (народження, смерть) переживаються в особливих звуках і ритуалах, без здійснення яких світ зруйнується. Поезію Марічка чує в дощі, дзюркотанні річки, в шелесті сме-

рек - наука це називає первісною поетизацією. Як у Гомера. Магія Палагни і Юра - це не гра, не сліпе здійснення традицій, а переживання кожного символу - і особливого дня, і власної наготи чи власної сили, і символу вищих сил, богів чи демонів.

Сучасна людина здебільшого не відчуває ані живих архетипічних символів, ані ритуалів, що переживаються щоразу. Але Параджанов це передав. Колись у "Міфологіях" Р.Барт говорив про історичні фільми як про сліпе перевдягання, без зміни суті характеристик, тобто, про справжнього американця, але в костюмі лорда чи туземця. Ні мораль, ні цінності, ні характеристики особистості не змінюються при такому костюмуванні. У Параджанова картина цілком протилежна. В "Тінях" немає сучасних людей, а є люди і стосунки описуваного часу, місця.

Можна було б ще зазначити, що завдяки особистому вмінню Параджанова відчувати й істинно розуміти традиційні, давні епохи, в "Тінях забутих предків" ми бачимо дещо набагато глибше й прадавніше, аніж у повісті Коцюбинського.

Дивно, але навіть без ґрунтового знання символіки, історії й традицій України глядач захоплюється фільмом. Це досягається через якусь внутрішню спорідненість на рівні архетипів, переживань давніх культур. І там, в давнині, гротескні костюми і колажі є доречними, органічно необхідними, а кожен їхній елемент стає символом. Там, у тому первісному міфі гра в скельця, бляшаночки і ганчірочки ("Колір

граната" і "Ашик-Керіб") не є підробною, вона перетворюється на першоелементи світу людських значень.

Параджанов - не український режисер, він режисер первісного міфу, який міг існувати і в українських Карпатах на березі Черемоша, і на висохлих пагорбах Кавказу, і деінде.

Мене особисто найбільше дивує те, що йому вдалося таки передати своє відчуття мені, й не лише мені.

*Ганна ДОВБАХ,
студентка III курсу факультету
гуманітарних наук НаУКМА.*

Кадр із фільму
"Тіні забутих предків".
Режисер С.Параджанов. 1965.